

МЕҲНАТ ВА КАСБ ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР

Республика илмий-амалий анжумани

Бухоро – 2019

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**МЕҲНАТ ВА КАСБ ТАЪЛИМИ
ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ
КОМПЕТЕНТЛИГИНИ
ШАКЛЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИОН
ЁНДАШУВЛАР**

**Республика илмий-амалий анжумани
материаллари тўплами**

2019 йил 17 май

Бухоро – 2019

МУНДАРИЖА

Кириш		4
1-ШЎБА. МЕХНАТ ВА КАСБ ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР		
О.Х.Хамидов	Олий таълим тизимида бўлажак ўқитувчиларни тайёрлашда касбий-педагогик компетентлигини шакллантириш	5
С.Қ.Қахҳоров	Таълим тизимида кадрлар тайёрлашнинг инновацион ёндашуви	7
Ш.Ш.Олимов, М.А.Жумаева	Бўлажак ўқитувчиларни инновацион фаолиятга тайёрлашда педагогика фанини ўқитишни такомиллаштириш	10
М.Х.Shomirzaev, О.Sh. Tursunbayeva	Mehnat ta'limi ("Texnologiya") fani o'qituvchilarning texnologik tayyorgarligini takomillashtirish	14
Г.М.Аноркулова, Д.А.Ражабова, М.Э.Магдиева	Бўлажак касб таълими ўқитувчиларини инновацион фаолиятга тайёрлаш муаммолари	17
С.Х.Холияров	Инновацион технологиялар таълим-тарбия жараёнининг самарадорлигини ошириш омили	19
П.А.Адилов, Н.Ташимов, Ш.Х.Жумабоева	Интерактивное обучение – как средство активизации познавательной деятельности студентов <i>(на примерах начертательной геометрии)</i>	21
Б.Қ.Хўжаев	Ўқувчи-ёшларни касбга йўналтиришнинг инновацион технологиялари	23
Ж.Э.Пардабоев	Таълим жараёнида инновацион педагогик технологиялардан фойдаланиш мазмуни	26
М.Х.Шомирзаев	Мактаб ўқувчиларида халқ ҳунармандчилиги касбларига қизиқишни фанлараро шакллантириш	28
Ж.О.Балтабаев	Педагогик олий таълим муассасаларида меҳнат ўқитувчиларининг методик тайёргарлигини шакллантириш йўллари	30
А.Р.Жо'раев, М.Ф.Сайдова	Gidravlika va issiqlik texnikasi fanini o'qitishda virtual ta'limdan foydalanish metodikasi	34
Р.М.Ҳайдаров, А.П.Холиярова	Меҳнат таълими дарслари самарадорлигини ошириш йўллари	37
А.Р.Жо'раев, С.И.Бахтиярова	"Texnologiya va dizayn" fanining elektron metodik ta'minotini yartish va o'qitishda foydalanish metodikasi	44
Ҳ.С.Якубова	Технология фани ўқитувчиларини тайёрлашда инновацион ёндашув	46
S.Toshpo'latova, M.Turg'unov	"Chizma geometriya va muhandislik grafikasi" fanini o'qitishda mobil ta'limdan foydalanish imkoniyatlari	48

2-ШЎЪБА. МЕҲНАТ ВА КАСБ ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ-ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНТЛИГИНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ		
Б. Р. Адизов	Меҳнат ва касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантиришда инновацион ёндашув	51
Э.М.Мухторов	Психологик компетентлик - врач касбий маҳоратининг муҳим таркибий компоненти	57
Ш.Ҳ.Қулиева	Рақобатбардош мутахассисларнинг касбий-педагогик компетентлигини шакллантиришда ўқув жараёнини модернизациялаш	62
М.Х.Шомирзаев, Р.М.Ҳайдаров	Меҳнат таълими дарслари самарадорлигини оширишга оид муаммолар	65
О.Х.Узоқов	Организация уроков технологии на основании технического конструирования и моделирования	71
Э.И.Рузиев	Меҳнат таълими йўналишидаги “халқ хунармандчилиги ва бадий лойиҳалаш” фанидан таълим жараёнини ташкил қилиш	74
A.R. Jo'rayev	Bo'lajak kasb ta'limi va texnologiya fani o'qituvchilarining faolligini oshirishda dasturlashtirilgan ta'lim vositalardan foydalanish	77
J.A.Mannonov	Kasb ta'limi o'qituvchisining kasbiy faoliyatini shakllanish elementlari	80
Х.Х.Каримов	Создание безопасных условий труда на промышленных предприятиях	83
Г.М.Аноркулова, М.Э.Магдиева, Д.Т.Достмухамедова	Умумтаълим мактаблари учун «технология» фани ўқитувчиларини тайёрлашга компетенциавий ёндашув	86
A.T.Umirov, A.S.Tursoatova.	Xalq hunarmandchligining amaliy jihatlari o'rgatish	91
С.Ю.Ражабова, Ҳ.С.Якубова	Бўлажак касб таълими ўқитувчиларининг конструкторлик-технологик компетентлигини ривожлантириш методлари	93
Q.R.Axtamova, R.A.Axtamov	Kompetensiyaviy yondashuvli darslar – davr talabi	95
Ш.Н.Муслимов	Модулли-компетентли ёндашув бўлажак ўқитувчиларни касбий-педагогик тайёргарлигини такомиллаштириш омили сифатида	98
A.A.Turayev, S.A.Aldasheva	Kasbiy motivatsiyani shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	100

Z.G'.Azimova	Axborot-kommunikativ kompetentlikning mehnat va kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik kompetentligini shakllantirishdagi o'rni va mohiyati	106
O.N.Muxidova.	Ta'lim mazmunini modernizatsiyalash jarayonida grafik organayzerlardan foydalanish usullari	108
J.K.Tojiev	Buyumlarni badiiy bezashda shriftlardan foydalanish va uning ahamiyati	113
Z.D.Rasulova	Muammoli yondashuvlar asosida bo'lajak mehnat ta'limi o'qituvchisining pedagogik mahoratini rivojlantirish omillari	116
Sh.Sh.Sharopov.	Bo'lajak zamonaviy ingliz tili o'qituvchisining kasbiy mahoratini takomillashtirishning ayrim yo'nalishlari	119
O.T. Парпиев	Бўлажак касб таълими ўқитувчиларида ўйин компетенцияларини шакллантириш тенденциялари	121
М.Э.Ахматова, М.Ж.Тешаева	Ўқитувчиларнинг касбий-педагогик компетентлигини ошириш	125
Ҳ.С.Якубова	Бўлажак меҳнат таълими ўқитувчиларини тайёрлашда муаммолар ва уларнинг касбий-педагогик тайёргарлиги	128
Е. J.Turdiyev, Z.J.Shafoatov, X.T.Maxamov	Texnologik kompetentlikni shakllantirish	131
M.N.Karimova, D.I.Radjabova	Maxsus fanlarni o'qitish jarayonini samarali tashkil etilishi	133
И.И.Рахматов	Ўрта умумтаълим мактабларида “технология” фанини ўқитишда компетенциявий ёндашувлардан фойдаланиш методикаси	138
Sh.H.Quliyeva, A.Z.Esonova	Umumkasbiy fanlarni o'qitishda muammoli vaziyatlarni yaratish	140
A. Саломов	Малака ошириш таълимига интегратив ёндошув самарадорлик омилларидан	142
3-ШЎЪБА. ТЕХНИКА ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ РИВОЖЛАНИШИДА ТЕХНОЛОГИЯ ФАНИНИНГ РОЛИ ВА АҲАМИЯТИ		
Sh.H.Quliyeva	Tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi texnologiyalar	145
Ў.О.Тохиров	Технология фанини мазмунан модернизациялаш ва таълим сифати ва самарадорлигини оширишда қўлланиладиган муаммолар таълим методлари	148
Ҳ.О.Жўраев	Медиатаълим воситалари ёрдамида муқобил энергия манбаларидан фойдаланиш йўналишлари	152

М.Х.Шомирзаев, С.Т.Давлатова.	Умумтехника фанларини ўқитишда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш	154
У.Ф.Тураева.	Определение излучательной способности стационарным методом	157
А.А.Баумурзаева, Г.Х.Утепbergenova	Mobil texnologiyalarning interfaol vositalaridan o'quv jarayonida foydalanishning hozirgi holati	162
Н.М.Ҳамдамова	Ўқувчиларнинг ижодкорлик қобилиятларини шакллантиришда муқобил энергия манбалари қурилмаларидан фойдаланиш	164
Ў.О.Тоҳиров	Технология фанини ўқитишда янги авлод дарсликларининг роли ва аҳамияти	167
М.Н.Каримова	Махсус фанларнинг ўқитиш тамойиллари	169
S.T.Davlatova	Elektron xabarlarini yetkazishning mobil tizimi va kriptografiya yordamida elektron xabarlarini himoyalash	172
Sh.Ch.Tursunov	Texnologiya fanidan darslarni mazmunli tashkil etish (polimer material qismidan)	174
O.N.Muxidova	Texnologiya fanini o'qitishda interfaol usullarning qo'llanilishi	179
Z.Toirov	Ta'lim tizimiga muqobil enargiya manbaalaridan foydalanish bo'yicha yangi pedagogik texnologiyalarini yaratish masalalari	183
О.Н.Мухидова, Д.Р.Кулиева	Предмет и задачи методики обучения технологии	185
Б.Р.Ахтамов, З.К.Муродова	«Практикум обучения технологии» с учётом индивидуальных особенностей студентов	188
О.Р.Авезов, Н.Б.Амруллаев	Глобаллашув шароитида маънавиятга эътиборнинг ортиб бориши	190
A.Sh.Aminov, Sh.Sh.Shavkatov	Чизмачилик фанини ахборот технологиялар ёрдамида ўтиш афзалликлари	192
Sh.H.Quliyeva, J.J.G'afurova	Texnologiya darslarida o'quvchilarga sut mahsulotlari texnologiyasini o'rgatish metodikasi	194
A.T.Alimov, M.Pasulov	Замонавий «технология» дарслигини моделлаштириш масалалари	199
A.I.Avazboyev, G'.M.Abduqadirov, G.Xojikarimova	Pedagogik texnologiyalar ulardan "texnologiya" fani darslarida foydalanishga qo'yiladigan talablar	202
A.R.Jo'rayev, G'.G'.Abdullayev	Elektrotexnika, radiotexnika va elektronika fanini o'qitishda dasturiy ta'lim vositalaridan foydalanish imkoniyatlari	205
X.T.Maxamov, K.E.Bolliyev,	Технология таълимида мастер класс	208

Informatika fanini o'qitish jarayonida mobil texnologiyalardan foydalanish bo'yicha nazariy va amaliy mashg'ulotlarni o'qitish texnologiyasi ishlab chiqish va o'quv jarayoniga qo'llash uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. professor-o'qituvchilarga texnik fanlardan dars berishda qulayliklar yaratishda hamda o'quv-tarbiya jarayonlari ilmiy-pedagogik samarasini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.M.Eshmurodov, X.G'.Soatov, F.A.Muzafarov. Internet tarmoqlari va xizmatlari. T.: ALOQACHI 2017-y.
2. Andrew S. Tanenbaum. Structured computer organization. Fifth edition. 2012.
3. Jmakin A.P. Arxitektura EVM. SPb.: Piter, 2006 g.

ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИЖОДКОРЛИК ҚОБИЛИЯТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА МУҚОБИЛ ЭНЕРГИЯ МАНБАЛАРИ ҚУРИЛМАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

Н.М.Хамдамова

БухДУ таянч докторанти

Ҳозирги вақтда халқ хўжалигининг барча тармоқларига инновацион техника ва технологияларни кенг тадбиқ қилинмоқда. Ушбу техника ва технологияларнинг жорий қилиниши натижасида янги илмий-техник ғоялар амалиётга жорий этилади, ишлаб чиқаришнинг турли тармоқларида фойдаланишга мўлжалланган турли механизм ва машиналарнинг янги такомиллашган вариантлари яратилади. Бу соҳада ресурсларни тежайдиган янги технологияларни кенг миқёсда жорий этилиши, меҳнат унумдорлигини ва маҳсулот сифатини оширишга хизмат қилади.

Инсоният тарихи тараққиётининг барча даврларида ижодий изланишлар, ихтиролар жамият ривожланишининг асосий ҳаракатлантирувчи омили сифатида хизмат қилган. Барча даврларда ёш авлодни ижодий изланишга, ижодий меҳнатга ўргатиш, фан-техника тараққиёти шароитида инновацион техника ва технологиялар тўғрисидаги билимлар билан таништириб бориш энг долзарб вазифа ҳисобланган.

Табиийки, техника ва технология соҳасига оид бўлган турли хил муаммолар ишлаб чиқаришда кўплаб учраб туради ва уларни бартараф этмасдан туриб ишлаб чиқаришда самарадорликни ошириб бўлмайди. Кўплаб ишчи, техник ва муҳандис ходимлар ишлаб чиқариш жараёнини яхшилаш ва такомиллаштиришга қаратилган рационализаторлик ва ихтирочилик таклифларини кўтариб чиқмоқдалар. Бу таклифларга мувофиқ айрим асбоб-ускуналар яратилмоқда, янги технологик жараёнларга асос солинмоқда. Бундай рационализаторлик ва ихтирочилик таклифини ўртага ташлаётган кишилар техник ижодкорлик бўйича маълум даражада билим ва кўникмаларга эга бўлиши, техник ижодкорлик усулларида хабардор бўлиши керак. Табиийки, бундай билимларни олиш ишлари мактаб давридан бошланади. Мактабда ўқувчиларнинг олган дастлабки билим-лари шу

соҳадаги ишларни чуқурлаштиришга ва давом эттиришга бир туртки бўлиши мумкин. Мустақил ҳаётга кириб келаётган ҳар бир ўқувчи-ёшлар-га, илмий-техник, иқтисодий ва ишлаб чиқариш асосларига оид замонавий билимлар бериш, уларни ақлан ва жисмонан ривожлантириш, меҳнатга ижодий муносабатда бўлишни тарбиялаш муҳим аҳамиятга эгадир [1, б. 6].

Шахснинг ижодкорлик соҳасида эришадиган муваффақиятлари даражасини белгиловчи асосий омил унинг эгаллаётган ёки шуғулланаётган ижодий фаолияти турини тўғри танлагани ва айна пайтда шахснинг ўзи ижодий талабларга қай даражада жавоб бера олиши билан белгиланади.

Ўқувчиларнинг ижодий ишларини ташкил этиш ўзига хос мураккаб жараён бўлиб, унда кўйидаги педагогик ва психологик хусусиятлар ҳисобга олиниши лозим:

1. Ўқувчиларнинг ижодий фаолиятини ташкил этишда уларнинг ёши, билим даражаси ва меҳнат кўникмаларига тўғри келадиган ишларни танлаш, шуларга мос келувчи буюмларни ясаш керак. Шу билан бирга бир хил ёшдаги ўқувчиларнинг жисмоний ва ақлий хусусиятлардаги фарқни ҳам ҳисобга олиш зарур. Бунинг учун буюмларнинг мураккаблик даражасидан фойдаланиб иш кўрган маъқул.

2. Ижодий ишларда ўқувчиларга келажакда ишлатса бўладиган, уларнинг маълум бир эҳтиёжини қондирадиган буюмларни тайёрлаш зарур.

3. Ўқувчиларни бирданига ижодкорликка ўргатиб бўлмайди. Балки уларга янгилик киритиш ишларини бардошлилик ва моҳирлик билан оздан, аста-секин, босқичма-босқич ўргатиб бориш керак.

4. Иш давомида ўқувчилар томонидан билдирилган таклифларни, амалга оширилган ишларни, айниқса, янгиликларни ўз ўрнида изоҳлаб бориш керак.

5. Ўқувчиларга ижодкорлик осон иш эмаслигини, бунинг учун бошқа фанлар бўйича ҳам билимлар зарур бўлишини уқтириб бориш лозим.

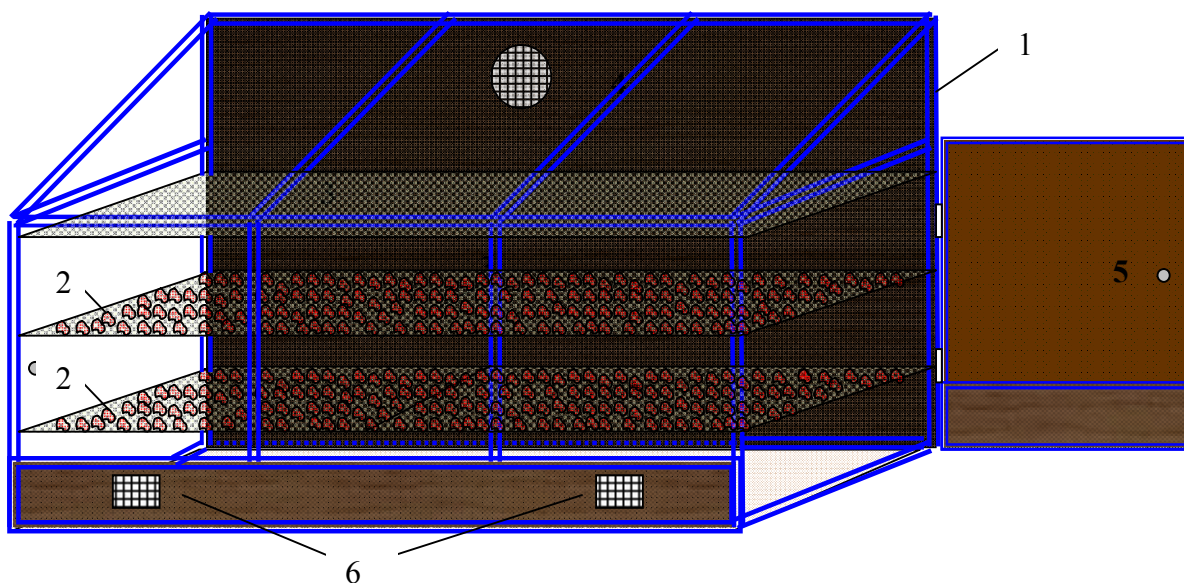
6. Маълум бир буюмни тайёрлаш юзасидан топилган янгиликни бошқа буюмларга ҳам қўллаш мумкинлигини эслатиб ўтиш зарур.

Бугунги кунда техник ижодкорлик фаолиятининг маҳсули замон талаблари даражасида бўлиши учун энг сўнгги ахборотлардан фойдаланиш зарурати юзага келмоқда. Шу сабабли ижодкорлик технологиясини ривожлантириш жараёнида ўқувчиларга фан-техника технологияларнинг энг сўнгги ютуқлари тўғрисида ахборотлар бериш билан бир қаторда, ижтимоий-иқтисодий, экологик ва энергетик муаммолар билан таништириб бориш долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Дарсдан ташқари машғулотлар жараёнида ўқувчиларни ижодкорлик қобилиятларини шакллантиришда муқобил энергия манбалари асосида ишловчи қуритгичлар, сувчучитгичлар, сувситгичлар, иссиқхоналар, шамол генераторлари, қуёш энергияси ёрдамида ишлайдиган мева сақлагичлар, қуёш фотоэлементлари, гелиоконцентраторлар, гелиоошхоналар, гелио-печлар каби қурилмаларнинг технологик харитасини чизиб, фанера, ёғоч, пластмассадан қилинган макет ва моделларини ясаш мумкин. қуёш

фотоэлектрик тизимлари ва бошқа қурилмаларни лойиҳалаш ва ясаш мумкин. Ана шундай қурилмалардан бири мини мева-сабзавот қуритгич-иссиқхона қурилмаси бўлиб, уй шароитида қуёш энергиясидан фойдаланиб, бутун мавсум давомида оилага етарли миқдорда мева-сабзавотларни тез ва сифатли қуритиш ҳамда қиш ва эрта баҳорда кўкат ва кўчатлар етиштиришга мўлжалланган.

Қурилмани маҳаллий шароитда ўсадиган турли дарахтлардан олинган ёғочлардан тайёрлаш мумкин. Қурилма олдинги девори ва усти тиниқ шиша билан қопланган, узунлиги 1500 мм, эни 720 мм, олд қисми 600 мм, орқа деворининг баландлиги 900 мм булган “иссиқ қутидан” иборат (1-расм). Қурилманинг ҳар иккала томонида шиша ромли эшиклар ва табиий вентилизацияни таъминловчи тўрли дарчалар мавжуд. Қурилма камерасида уч қатор силжувчан тўрли стеллажлар ўрнатилган. Ҳар бир қатор стеллажнинг юзаси 1 м. кв. дан бўлиб (иккита 0,5 м. кв. дан), икки қатор пастқисмида қуритиладиган маҳсулот жойлаштирилади. Юқоридаги стеллаж қуёш нурларини маҳсулотга туғридан-туғри тушишидан сақловчи соябон вазифасини бажаради, баъзи ҳолларда унда ҳам мева-сабзавотларни қуритиш мумкин. Қурилма енгил (15 кг атрофида) ва ихчам бўлиб уни ҳовлининг қуёш нури тушадиган ихтиёрий жойида ўрнатиш мумкин [2, б. 64].

1-расм. Қуёш мини мева-сабзавот қуритгич-иссиқхона қурилмасининг схемаси

1 - шиша билан қопланган ёғоч каркас; 2 - қуритиладиган мева-сабзавотлар ёйилиши учун тўр тагликлар; 3 - тўр соябон; 4, 6 - табиий ҳаво алмашинувини таъминловчи дарчалар; 5 - қурилманинг шишаланган эшиги.

Ушбу қурилмани ўқувчилар ўқитувчининг кўрсатмаси асосида тайёрлашлари мумкин. Натижада ўқувчиларда ижодкорлик қобилиятларининг дастлабки элементлари шаклланади. Бу эса келажакда уларнинг ўзлари мустақил равишда турли қурилмаларни лойиҳалаш ва ясаш, янги

вариантдаги такомиллашган қурилмаларни яратишга доир дастлабки амалий кўникмаларни шаклланишига хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Каримов И. Мехнат таълими ўқитиш технологиялари. Ўқув қўлланма. – Тошкент: Фан ва технология, 2013. – 228 б.
2. Qahhorov S.Q., Jo'rayev H.O. Fizika ta'limida geliotexnologiya. T.: Fan, 2009. –191 b.

ТЕХНОЛОГИЯ ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ЯНГИ АВЛОД ДАРСЛИКЛАРИНИНГ РОЛИ ВА АҲАМИЯТИ

Ў.О.Тоҳиров

Низомий номидаги ТДПУ ҳузуридаги ХТХҚТУМОҲМ, бўлим бошлиғи

Ўқувчиларни баркамол авлод бўлиб вояга етишишида, ўз иқтидорини тўла намоён этишларида, барча қобилиятларини юзага чиқишида ҳамда жамиятда ўз ўрнини топишларида бошқа фанлар қатори “Технология” фани ҳам муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади.

“Технология” фани дарслари ўқувчиларни ақлан фикрлашга, ижодкорликка, замонавий ишлаб чиқаришнинг бозор муносабатларига асосланган талаблар асосида профессионал тайёргарликни оширишга ва жисмоний меҳнат турларидан самарали фойдаланишга оид билим, кўникма ва малакаларни амалиётда тўғри қўллай билиш компитенцияларини эгаллашга ундайди. Уларнинг нафақат жисмоний соғлом, балки маънавий жиҳатдан ҳам соғлом бўлишлари учун асосий ўринни эгаллайди.

Бугунги кунда ўқувчилар учун 8-синф “Технология” фани дарслигининг янги наشري тайёрланган бўлиб, дарсликда миллий халқ ҳунармандчилиги технологияси, замонавий ишлаб чиқариш ва тадбиркорлик асослари, электроника ва рўзғоршунослик асослари, касб танлаш йўллаш бўйича маълумотлар келтирилган.

8-синф “Технология” фани дарслиғи ўқувчилар келажак ҳаётида муҳим ўринга эга бўлган ва доимий равишда керак бўладиган амалий меҳнат фаолиятига тайёргарлик кўришларида ҳамда қизиққан касб-ҳунар турларидан бирини тўғри танлашда катта аҳамиятга эга ҳисобланади.

8-синф “Технология” фани дарслиғига киритилган **янгиликлар** қуйидагилардан иборат:

1. Дарсликни илк авлодини янги аспектдаги методологиясини илғор хорижий тажрибалардан келиб чиққан ҳолда ишлаб чиқилганлиги.

2. “Технология ва дизайн”, “Сервис хизмати” йўналишларига киритилган мавзуларнинг 50% ни амалий машғулот мавзулари ташкил қилганлиги.

3. Замонавий техника ва технологияларнинг ривожланишини инобатга олган ҳолда “Электроника асослари” бўлими киритилганлиги.